

A black and white portrait of Rudolf Bultmann, a middle-aged man with a mustache, wearing a dark suit and a white shirt with a dark tie. He is looking slightly to the right of the camera with a serious expression. The background is a dark, textured grey.

Rudolf Bultmann'da Vahiy ve Mitoloji

——
Ayşe Çil

HECE

inceleme

Ayşe Çil: 5 Ocak 1977, Manisa doğumlu. İlk, orta ve lise öğrenimini Ankara'da tamamladı (1993). Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesinden (1999) mezun oldu. "Rudolf Bultmann'da Vahiy ve Mitoloji" adlı tezle yüksek lisansını Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde Din Felsefesi bölümünde tamamladı (2003). Çeviri ve makaleleri *Eskiyeni*, *İtobiad*, *Kelam Araştırmaları* ve *Toplum Bilimleri* dergilerinde yayımlandı. Eskiyeni yayınlarından "İntihar Eylemleri" kitabının redaksiyonunu yapmıştır. 2012 yılında Kahramanmaraş'ta Felsefe, Değer ve Edebiyat sempozyumunda "Çağdaş Bir Sorun Olarak Kadın Hakları Açısından Felsefe" başlıklı tebliğini sundu. Seminer ve yazı çalışmaları devam etmektedir. Evli ve iki çocuk annesidir.

RUDOLF BULTMANN'DA
VAHİY VE MİTOLOJİ

AYŞE ÇİL

HECE YAYINLARI

Hece Yayınları: 364
İnceleme

Birinci Basım: Kasım 2015
©Hece Yayınları

Kapak Tasarımı: SARAKUSTA
www.sarakusta.com.tr
Teknik Hazırlık: Bülent GÜLER

Baskı: Dumat Ofset
T: (0312) 278 82 00

ISBN: 978-605-9279-23-9

HECE Basın Yayın Reklamcılık San. Tic. Ltd. Şti.
Konur Sokak Nu: 39/1-2 Kızılay-Çankaya/Ankara
Yazışma: P.K. 79 Yenışehir/Ankara
T: (0 312) 419 69 13 F: (0 312) 419 69 14
e-posta: hece@hece.com.tr
www.hece.com.tr

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ / 9

GİRİŞ

RUDOLF BULTMANN'IN YAŞADIĞI
DÖNEMİN FELSEFİ VE TEOLOJİK
AÇIDAN DEĞERLENDİRİLMESİ / 11

A- Bultmann'ın Hayatı ve Eserleri / 11

B- Varoluşçu Felsefe ve Bultmann / 13

C- Teoloji ve Bultmann / 30

1- Liberal Teoloji ve Bultmann / 31

2- Diyalektik Teoloji ve Bultmann / 35

I. BÖLÜM

BULTMANN VE VAHİY / 43

A- Uluhiyet Anlayışı / 43

B- Vahiy Anlayışı / 53

1- Vahyin Elde Edilmesi / 53

2- Vahyin Neliği / 59

C- Kutsal Kitap Anlayışı / 66

Kitab-ı Mukaddes Hermeneutiği / 69

D- İman Anlayışı / 80

II. BÖLÜM

BULTMANN VE MİTOLOJİ / 89

A-Mitolojinin Neliği / 89

B- Mitolojiden Arındırma Projesi ve Temel Özellikleri / 97

1-İnsan Varoluşu / 100

2- Reislikler ve İktidarlar / 103

3- Kurtuluş Olayı / 105

C- Mitoloji ile Vahiy İlişkisi / 111

SONUÇ / 123

Kaynakça / 129

III. BÖLÜM	
İSA MESİH VE MİTOLOJİ/RUDOLF	
	BULTMANN / 133
I- İsa'nın Mesajı ve Mitoloji Problemi / 133	
II- Mitolojik Eskatoloji Yorumu / 141	
III- Hıristiyan Mesajı ve Modern Dünya-Görüşü / 151	
IV- Modern Kitab-ı Mukaddes Yorumu ve	
Varoluşçu Felsefe / 158	
V- Fiilde Bulunan Olarak Tanrı'nın Anlamı / 169	
	DİZİN / 189

*Mülklerin en tehlikelisi dil bunun için verildi insana...
Kendisinin ne olduğuna tanıklık edebilsin diye.*

Hölderlin

ÖNSÖZ

Modern Batı düşüncesinde mitoloji kavramının yeri hakkında özellikle Aydınlanma ile başlayan bir sorgulama faaliyeti söz konusudur. Dinler tarihinde ve etnolojide özel bir inceleme konusu olan mitoloji ile Hıristiyanlık arasındaki ilişkinin mahiyetinin tartışılması yine Aydınlanma sonrası döneme tekabül eder. Artık Kitab-ı Mukaddes'teki mitolojik unsurların varlığı kabul görmeye başlar. Fakat bunu iddia edenler din düşmanları değil, bizzat Hıristiyanlığın savunucularıdır. Bu durum, teoloji tarihinde rahatlıkla izini sürebileceğimiz kültür ile vahiy arasındaki gerginliği yumuşatmak için yapılan, neredeyse kültürün egemenliğine giren savunmacı bir yaklaşımı ortaya koymaktadır. Bu çalışmada da, Alman teolog Rudolf Bultmann'ın bu tür bir yaklaşımı benimsediği ortaya konmuştur.

Bu çalışma; giriş, iki bölüm ve Bultmann'dan yaptığım tercüme üçüncü bölümle sonuçtan oluşmaktadır. Girişte, Bultmann'ın yaşadığı dönemdeki felsefi ve teolojik akımlarla ilişkisi üzerinde

durulmuştur. Birinci bölümde Bultmann'ın vahiy kavramına getirdiği yenilikler muvacehesinde uluhiyet, vahiy, kutsal kitap ve iman anlayışı açıklanmıştır. Kutsal kitap anlayışı ele alınırken Bultmann'ın Kitab-ı Mukaddes yorumu üzerinde özellikle durulmuştur. İkinci bölümde Bultmann'ın mitoloji anlayışı ele alınmış, vahiy ile mitoloji ilişkisinin mahiyeti üzerindeki değerlendirme, mitolojiden arındırma projesi ışığında yapılmıştır. Mitolojiden arındırma projesi, Kitab-ı Mukaddes'teki Tanrı sözünün modern insana işittirilmesinde kullanılacak hermeneutik bir metodur. Kitabın hazırlanmasında öncelikle Bultmann'ın eserlerinden istifade edilmiş, ikincil kaynaklara da ihtiyaç duyulduka yer verilmiştir.

Bultmann'ın özgün görüşlerine erişmek açısından asıl metinlerinden yapılan çevirileri kitabın sonuna eklemeyi uygun bulduk. Konuyu doğrudan özetleyen *İsa Mesih ve Mitoloji* adlı kitabının tamamı çalışmanın sonunda mevcuttur. Tabii ki çalışmamız diğer orijinal metinlerden de faydalanılarak hazırlanmıştır.

Çalışmalarım boyunca her türlü yardımı benden esirgemenen değerli Prof. Dr. Recep Kılıç'a ve bu çalışma esnasında beni destekleyen eşim Halit Çil'e teşekkür ederim. Ayrıca eserimi somut bir varlığa kavuşturan Hece Yayınları yönetimi ve emekçilerine, kaynak temini, fikir alışverişi gibi sebeplerle faydalandığım herkese sonsuz teşekkür ederim.

Ayşe ÇİL
Nisan 2015

GİRİŞ

RUDOLF BULTMANN'IN YAŞADIĞI DÖNEMİN FELSEFİ VE TEOLOJİK AÇIDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

A- Bultmann'ın Hayatı ve Eserleri

Rudolf Karl Bultmann (1884-1976) Lutherci bir papazın oğlu, bir misyonerin torunu olarak Wiefelstede-Almanya'da doğdu. Oldenburg'da Karl Jaspers'la aynı gramer okulunda orta eğitimini tamamlamıştır. Bultmann, Tübingen, Marburg ve Berlin'de ilahiyat öğreniminden sonra, 1912 yılında Marburg Üniversitesinde öğretim üyesi olmuştur. Onun ders aldığı kişiler, Karl Müler (Kilise Tarihi), Adolf Von Harnack (Dogma Tarihi), Hermann Gunkel (Eski Ahit), Adolf Jülicher ve Johannes Weiss (Yeni Ahit) ve Wilhelm Hermann (sistematik teoloji)'dir. Bultmann, bu profesörlerden oldukça etkilen-

miştir. J. Weiss, özellikle Yeni Ahit alanında doktora çalışması için Bultmann'ı teşvik etmiştir. Rudolf Bultmann, Marburg'da otuz yıl Yeni Ahit dersleri vermiştir. Bultmann, verdiği eserlerle yirminci yüzyılın önde gelen Yeni Ahit uzmanlarından biri olmuştur. Bultmann, Breslau (1916) ve Giessen (1920)'de ders vermiştir. 1921'de Marburg'da Yeni Ahit profesörlüğüne getirilmiştir. 1922-28 yılları arasında Martin Heidegger'le birlikte çalışma fırsatı bulmuş, bütün çalışmalarında onunla etkileşim içinde olmuştur. Bultmann, 1951'de emekli olana kadar Marburg Üniversitesindeki görevinde kalmıştır.¹

Bultmann'ın teoloji öğrenimi gördüğü okulların üçü de liberal teolojiye derinden bağlıdır. Onun ailesinin eğilimi de Protestan liberalizmidir.² Bultmann ise on dokuzuncu yüzyılın insan merkezli liberal teolojisine karşı 'Tanrının bütünsel başkalığı'nı vurgulayarak Protestan düşüncesinde köklü bir değişim başlatan Karl Barth'ın *Romahlılara Mektup* (1919) adlı eserinden etkilenerek Eduard Thurneysen, Friedrich Gogarten, Emil Brunner ve George Merz gibi etkili teologlarla Diyalektik okulun içinde yer almıştır. Fakat Protestan teolojisinin temelleri konusunda okulun üyeleri arasında baş gösteren görüş ayrılıkları 1933'te Hitler'in iktidara gelmesiyle bunalım ölçüsüne ulaşmıştır.³ Hitler iktidarı sırasında Bultmann, öğretisini Nazi ideolojisine uyarlamayı reddetmiş ve K. Barth'ın temelini oluşturduğu, Nazilerin kilise politikasına karşı direnen Alman Protestan hareketini temsil eden Bekennende Kirche'yi desteklemiştir. Ama kendi deyişle 'hiçbir zaman doğrudan ve etkin olarak siyasete karışmamış', yani Nazi yönetimine doğrudan karşı çıkmamıştır.⁴

¹ *Ana Britannica*, c. 5, "Rudolf Bultmann" Maddesi.

² *Dictionary of Modern Western Theology*, 1999, http://www.bu.edu/wildman/WeridWildWeb/courses.../mwt_themes_760_bultmann.ht, "Bultmann" maddesi.

³ *Ana Britannica*, c. 3, "Karl Barth" maddesi.

⁴ Age, "Bultmann" maddesi.

Bultmann, bir bilim adamı olarak ünlenmesini sağlayan *Sinoptik Geleniğin Tarihi (Geschichte der Synoptischen Tradition)* adlı eserini 1921'de; ilahiyat ile ilgili görüşlerinin belirmeye başladığı *İsa (Jesus)* adlı eserini 1926'da yayımlamıştır. Bu eseri daha sonra *İsa ve Söz (Jesus and The Word)* adıyla 1934'te yeniden yayımlamıştır. Diğer eserleri ise sırasıyla şöyledir: *Yuhanna İncili (The Gospel of John-1941)*, *Yeni Abit Teolojisi (Theology of the New Testament-1948-51)*, *İlk Dönem Hıristiyanlığı (Primitive Christianity in its Contemporary Setting-1949)*, *Ezeliliğin Mevcudiyeti: Tarih ve Eskatoloji (The Presence of Eternity: History and Eschatology-1957)*, *İsa Mesih ve Mitoloji (Jesus Christ and Mythology-1958)*. Bultmann'ın 1933-65 yılları arasında yazmış olduğu makaleleri toplu olarak *İman ve Anlama (Glauben und Verstehen)* adıyla yayımlanmıştır. Bu çalışma, İngilizce olarak iki ayrı cilt hâlinde; birinci cilt *İman ve Anlama (Faith and Understanding-1987)*; ikinci cilt ise *Felsefi ve Teolojik Denemeler (Essays Philosophical and Theological-1955)* adıyla yayımlanmıştır. Bultmann'ın mitolojiden arındırma ile ilgili yazılarının olduğu *Kerigma ve Mit (Kerygma und Mythos)* adlı eseri beş cilt hâlinde 1948-55 yılları arasında Almanca olarak, İngilizce'de ise iki cilt hâlinde *Kerigma ve Mit: Teolojik Bir Tartışma (Kerygma and Myth: A Theological Debate)* adıyla 1953 ve 1962 yıllarında yayımlanmıştır.⁵ Ayrıca Bultmann'ın diğer makaleleri, *Varoluş ve İman: Rudolf Bultmann'ın Kısa Yazıları (Existence and Faith: Shorter Writings of Rudolf Bultmann)* ismiyle 1961'de yayımlanmıştır.⁶

B- Varoluşçu Felsefe ve Bultmann

Bu çalışmada Rudolf Bultmann ve düşüncesini özellikle Martin Heidegger'in varoluşçu hermeneutiği ile etkileşimi çerçevesinde

⁵ Ay.

⁶ Bultmann'ın daha ayrıntılı biyografisi için bkz. *Bultmann, R. Existence and Faith: Shorter Writings of Rudolf Bultmann*, trans. Schubert M. Ogden. London: Hodder and Stoughton, 1961, s. 283 ve Introduction by Schubert M. Ogden, Bibliography.

inceleyeceğiz. Bultmann, bütün çalışma hayatını adadığı Kitab-ı Mukaddes yorumunda, Heidegger'in ortaya koyduğu varoluşçu felsefenin terimlerinden faydalanmanın zorunluluğunu ileri sürmekteydi. Fakat mesela Bultmann'da Heidegger'in kullandığı ön-anlama, tamamen teolojik bir çehreye bürünmüştür. Dolayısıyla Heidegger'in düşünce gelişimi, çalışmamız açısından önemli olmaktadır. Burada özellikle Heidegger'in iki ayrı dönem olarak ele alınabilen düşüncesi üzerinde durulacaktır. Çalışmamızda Bultmann ve Heidegger paralel bir okumaya tabi tutulmuştur. Fakat Heidegger'in çalışmalarının tümünün yayımlanmamış olmasından dolayı, bir muğlaklık vardır.

Öncelikle burada düşüncelerin birbirinden etkilendiğini göz önüne alarak varoluşçu felsefenin ana temellerini ve özellikle Heidegger felsefesini ana hatlarıyla ortaya koymaya çalışacağız. “Varoluşçu felsefenin asıl temelini Pascal'ın görüşlerinin oluşturduğu kabul edilir. Zincirin ikinci halkası Kierkegaard, üçüncü halkası Nietzsche, dördüncü halkası da Husserl'dir.”⁷

“Varoluşçular savlarını bir sistem içinde birleşmiş bir bütün olarak ortaya koyacak yerde, dolaylı bir biçimde anlatılmasını yeğ tutarlar. Roman ya da dram biçiminde düş gücü yapıtları, içten günlükler ve kişisel yaşamın bir yankısını veren benzeri yapıtlar gibi. Genellikle varoluşçuluğun öncüsü ve asıl kurucusu olarak bilinen Danimarkalı Sören Kierkegaard böyle çalışmıştır; kavramları açıklamak, sezilen fikirleri aralarında bağlayıp birleştirmek için hiçbir kaygı duymaz. Varoluşsal kavramlara gelince bunların tanımlanmasından kaçınmak istemek için inceliğini anlamış olmaktadır.”⁸

“Kierkegaard'ın yazılarının çokluğu, “romantizmin sistemden öç alması gibi görünür”; nitekim yazdıklarından bir sistem

⁷ Timuçin, Afşar, *Felsefe Sözlüğü*, İstanbul: İnsancıl Yayınları, 1998, 2. Basım, “Varoluşçuluk Maddesi”.

⁸ Foulquie, Paul, *Varoluşçuluk*, Çev. Yakup Şahan. İstanbul: İletişim Yayınları, 1995, 2. Basım, s. 32.

çıkarmak, varoluşçuluk bile olsa güçtür.”⁹ Fakat “Heidegger tam da bunu yapmıştır; Danimarkalının dinsel düşüncesini laikleştirerek onu bir dizge biçimine sokmuştur. Levinas’a göre Heidegger’den önce, Kierkegaard, deneme, ruhbilim, estetik alanlarında; ya dinbilimci ya edebiyatçı olarak biliniyordu. Heidegger’den sonra felsefe alanında yerini almıştır.”¹⁰

Varoluşçuluk için en büyük kaynak Augustinus’tan beslenen Jansenistlerce yetiştirilen Pascal’dır. Onun dünyaya bırakılmışlık fikridir. Varoluş felsefesine öncülük eden Kierkegaard’ın kendisi için seçmiş olduğu misyon ise bireyin umutsuzluluğunun farkına varmasını ve böylelikle de kendisini özgür bir tin olarak tanımasını sağlamaktır. Sadece bilinçli olarak Tanrıya inanma kararına varan ben, umutsuzluğu aşabilir. Tanrı’nın huzurunda olmanın tam olarak bilincinde olma, günahın zıddı iman olduğu için; bireye günah ve iman arasındaki mümkün en açık tercihi sunar.

Kierkegaard’a göre “sahici varoluşun kendi kendisinin tam olarak bilincindeki bireyselliğine, yalnızca din cevap verebilir. Sadece din, tam anlamıyla doyurucu bir varoluş imkânı tanıyabilir.”¹¹ Kierkegaard sahici varoluşu sağlayan imanı İbrahim’in öyküsü içindeki bir paradoks olarak görmektedir. Çünkü inanç tam da düşünmenin iflas ettiği yerde başlamaktadır ve böylece hiçbir düşüncenin kavrayamayacağı bir paradoks olmaktadır. Kierkegaard çağdaşlarının kendi kendinin bilincindeki otantik kararın aciliyetinin farkına varmalarını sağlamayı, konformist bir toplumun uyuşturucu etkisini dengelemeyi ümit eder. Onun çalışmasında bireysel varoluş ve karara dönük vurgu, modern kent yaşamının sahtelik ve içtensizliğine ilişkin bir eleştiriyle tamamlanır.

⁹ Foulquie, Age, s. 94.

¹⁰ Foulquie, Age, s. 32.

¹¹ West, David. *Kıta Avrupası Felsefesine Giriş*, çev. Ahmet Cevizci. İstanbul: Paradigma yayınları, 1998, s. 171-175.